

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **N. K. M.**, zastoupeného Pavlem Uhlem, advokátem se sídlem Kořenského 15, Praha 5, směřující proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. 11. 2019, č. j. 19 Co 335/2019-772, za účasti **Městského soudu v Praze**, jako účastníka řízení, a nezletilého **M. F.**, zastoupeného opatrovníkem Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí, se sídlem Šilingrovo náměstí 3/4, Brno, a **K. F.**, zastoupené JUDr. Petrou Langerovou, Ph.D., LL.M., advokátkou se sídlem Schweitzerova 116/28, Olomouc, jako vedlejších účastníků řízení,

t a k t o :

- I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 27. 11. 2019, č. j. 19 Co 335/2019-772, byla porušena základní práva stěžovatele na soudní ochranu a na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života zaručená čl. 36 odst. 1 a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.**
- II. Tento rozsudek se proto ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci a průběh předchozí řízení

1. Včas podanou ústavní stížností (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a splňující i ostatní zákonem stanovené podmínky řízení [§ 75 odst. 1 *a contrario*; § 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] brojí stěžovatel proti v záhlaví citovanému rozsudku Městského soudu v Praze, neboť má za to, že jím došlo k porušení jeho základních práv a ústavních principů zaručených v čl. 3 odst. 1, odst. 2, čl. 10 odst. 1, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i v čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

2. Předmětem řízení před obecnými soudy byla úprava výchovných poměrů, styku a určení místa obvyklého bydliště stěžovatelova syna, nezletilého M. F. (nar. v srpnu 2015), jehož matkou je K. F.

3. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti a připojených listin, rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) ze dne 27. 6. 2019, č. j. 16 Nc 1/2018-606, byl nezletilý svěřen do střídavé péče obou rodičů. Obvodní soud současně upravil režim styku s nezletilým

o vánočních svátcích, stanovil výši výživného a dále určil, že místem obvyklého bydliště nezletilého je Česká republika, Praha.

4. K odvolání stěžovatele i matky nezletilého ve věci rozhodoval Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“), který ústavní stížností napadeným rozsudkem rozhodnutí soudu I. stupně změnil, přičemž nezletilého svěřil do výchovy matce, upravil jeho styk se stěžovatelem (sedm dní jednorázově v měsíci), snížil výši výživného placeného stěžovatelem a dále určil, že obvyklým bydlištěm nezletilého je Spolková republika Německo, Krefeld.

5. Městský soud zohlednil, že matka nezletilého nechce žít v České republice a chce se vrátit do své vlasti, kde má práci, byt, rodinu a přátele. Uvedl, že *„rozhodně nemůže být v nejlepším zájmu dítěte, aby tak malé dítě bylo po týdnu „střídáno“ a převáženo od jednoho rodiče ke druhému. Taková úprava by nezletilému M. přinesla ztrátu dosavadního zázemí a nestálost výchovného prostředí. V péči matky nebylo shledáno závad, a proto odvolací soud s přihlédnutím k okolnostem projednávané věci rozhodl o svěřeni nezletilého do výchovy matce.“* Při rozhodování o určení bydliště jako významné záležitosti, na níž se rodiče nemohou shodnout [srov. ustanovení § 877 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“)], přihlédl městský soud k tomu, že rodiče nezletilého spolu již nežijí, což jej vedlo k závěru, že *„úmysl matky nezletilého změnit bydliště a vrátit se zpět do své rodné země, lze považovat za přirozené právo dospělého člověka [...] v žádném případě nelze matku jako pečujícího rodiče v současném bydlišti v Praze plošně „zablokovat“ napořád, resp. do 18 let věku dítěte.“* Dle městského soudu by opačné řešení, tj. určení bydliště v České republice, vedlo k omezení či ztrátě vztahů nezletilého s širší rodinou matky a jeho německými vrstevníky. Nezletilý by dle názoru odvolacího soudu přišel o svůj primární jazyk a kulturu a ocítl by se v pro něj neznámé zemi a v nesrozumitelném prostředí, kde se hovoří cizím jazykem, jemuž nerozumí.

II. Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel se závěry městského soudu nesouhlasí, a proto je napadá ústavní stížností, v níž předně uvádí, že *„odvolací soud procesně nepřipustným způsobem zcela ignoroval skutková zjištění soudu prvního stupně a věc posoudil zcela jinak, jako kdyby těchto zjištění nebylo, aniž by k tomu měl procesní prostor.“* Je toho názoru, že odvolací soud změnu rozhodnutí dostatečně neodůvodnil a dopustil se tak nepřipustné svévole. Stěžovatel dále namítá porušení nejlepšího zájmu dítěte, k němuž mělo dojít tím, že nezletilý byl v důsledku změny rozhodnutí vytržen z prostředí, kde doposud pobýval, kde žil s oběma rodiči a kde měl i jiné sociální vazby. Současně odvolacímu soudu vytýká, že nadřadil právo matky (s nepřipustným zdůrazněním národnostního principu) nad právo stěžovatele podílet se na výchově a péči o nezletilého. Připomíná rovněž matčino předchozí protiprávní jednání (přemístění nezletilého do Spolkové republiky Německo), o němž bylo rozhodováno německými soudy v návratovém řízení dle Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

7. V závěru ústavní stížnosti stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud podle ustanovení § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu odložil vykonatelnost ústavní stížností napadeného rozhodnutí.

III. Vyjádření účastníka, vedlejší účastnice a opatrovníka vedlejšího účastníka řízení a replika stěžovatele

8. K ústavní stížnosti se na výzvu Ústavního soudu vyjádřili účastník, vedlejší účastnice a opatrovník vedlejšího účastníka řízení.

9. Nezletilému vedlejšímu účastníkovi byl k zastupování v řízení o ústavní stížnosti usnesením ze dne 3. 3. 2020, č. j. III. ÚS 149/20-42, jmenován opatrovníkem Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

10. Městský soud plně odkázal na odůvodnění ústavní stížností napadeného rozhodnutí. Zdůraznil, že vyšel ze skutkových zjištění soudu I. stupně, ale dospěl k jinému závěru, veden zájmem dítěte, aniž by preferoval některého z rodičů či jejich národnost a státní příslušnost.

11. Vedlejší účastnice řízení se vyjádřila k některým skutkovým okolnostem případu. Předně uvedla, že nezletilý má trvalý pobyt v Německu od podzimu roku 2015. Zmínila, že v letech 2016 až 2018 s nezletilým pravidelně cestovala z Prahy do Krefeldu a zpět – nezletilý tedy v těchto letech pobýval v Krefeldu a má k tomuto místu vazbu. Zdůraznila, že stěžovatele opakovaně žádala, aby se přestěhoval zpět do Německa, přičemž uvedla, že stávající pracovní poměr stěžovatele, který působí v Praze jako vědecký pracovník institutu XX, skončí nejpozději k 31. srpnu 2020. Vedlejší účastnice odmítla stěžovatelovo tvrzení, že by byl nezletilý integrován v Praze, což souvisí zejména s tím, že není schopen komunikace v češtině (v Praze totiž nikdy nenavštěvoval předškolní zařízení). Uvedla, že v současné době bydlí s nezletilým v Krefeldu v bytové jednotce s dispozicí 5+2 s terasou a zahradou, pobývá v blízkosti prarodičů a dalších příbuzných, kde rovněž pracuje a kde nezletilý navštěvuje školku.

12. Opatrovník vedlejšího účastníka řízení vyjádřil přesvědčení, že ústavní stížnost je důvodná. Protiústavnost shledal v tom, že odvolací soud zcela změnil rozhodnutí prvostupňového soudu, a to bez dalšího dokazování, přičemž důkazy provedené prvostupňovým soudem vyhodnotil kontradiktorně s prvostupňovým řízením. Opatrovník proto označil ústavní stížností napadené rozhodnutí za překvapivé a nepředvídatelné. Zdůraznil, že *„odvolací soud na jedné straně konstatuje, že nezletilý se v České republice narodil a všichni účastníci řízení v České republice žijí. Na druhé straně v tomtéž rozhodnutí konstatuje, že místo bydliště nezletilého je tam, kde má bydliště rodič, kterému bylo dítě svěřeno. Zároveň odvolací soud poukazuje jako na významné na kritérium státního občanství nezletilého a ztrátu primárního jazyka a vazeb se širší rodinou a místo, kde se nezletilý narodil a kde doposud žil, je označováno jako místo s nesrozumitelným prostředím.“* Opatrovník vedlejšího účastníka vyjádřil názor, že ke zpřetrhání vazeb nezletilého, který od narození žije v Praze, by došlo v případě jeho přestěhování do Spolkové republiky Německo.

13. Vyjádření účastníka a vedlejší účastnice zaslal Ústavní soud k replice (*poznámka*: vyjádření opatrovníka vedlejšího účastníka k replice zasláno nebylo, jelikož se obsahově značně shoduje s argumentací stěžovatele), v níž stěžovatel uvedl, že argumentace vedlejší účastnice představuje irelevantní skutkovou polemiku, k níž by neměl Ústavní soud přihlížet. Přesto – v zásadě z opatrnosti – stěžovatel rozporoval skutková tvrzení předkládaná vedlejší účastnicí. Zejména uvedl, že vedlejší účastnice (matka) maximálně bránila jakékoliv integraci dítěte, a zdůraznil, že přestěhování do Krefeldu pro něj není udržitelné, neboť v jeho okolí se nenachází univerzita srovnatelná s Karlovou Univerzitou či Akademií věd České republiky, na kterýchžto institucích má stěžovatel definitivu (tj. jeho pracovní poměr neskončí – jak mylně uvádí vedlejší účastnice – v srpnu 2020). Stěžovatel závěrem odlišil nyní projednávaný případ od věci řešené zdejším soudem pod sp. zn. III. ÚS 188/18 (srov. usnesení ze dne 3. 4. 2018, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>).

IV. Posouzení věci Ústavním soudem

14. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaného spisu a vyjádření účastníka, vedlejší účastnice a opatrovníka vedlejšího účastníka řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Podstatou nyní projednávané ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatele s právními závěry rozsudku městského soudu vydaného v rámci řízení o úpravě výchovných poměrů a určení bydliště nezletilého, konkrétně pak nesouhlas se změnou obvodním soudem původně stanovené asymetrické střídavé výchovy, kdy městský soud rozhodl o svěřeni nezletilého do výlučné péče matky, a v souvislosti s tím též o určení bydliště nezletilého ve Spolkové republice Německo, aniž by však – dle názoru stěžovatele – své právní závěry dostatečným a předvídatelným způsobem odůvodnil.

16. Ústavní soud předně připomíná, že jako orgán ochrany ústavnosti [čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)] není součástí soudní soustavy a nepřísluší mu proto ani právo vykonávat dohled nad rozhodovací činností obecných soudů [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 23/93 ze dne 1. 2. 1994 (N 5/1 SbNU 41)]; veškerá judikatura Ústavního soudu je dostupná z <http://nalus.usoud.cz>. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je proto Ústavní soud oprávněn zasáhnout pouze tehdy, došlo-li jejich pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byl stěžovatel účastníkem, k porušení jeho základních práv či svobod chráněných ústavním pořádkem.

17. Obzvláště rezervovaně pak Ústavní soud přistupuje k soudním rozhodnutím ve věcech rodinněprávních, neboť se zde rozhodování soudů do značné míry odvíjí od zjišťování a posuzování skutkových okolností a otázek, což je v první řadě úkolem obecných soudů, a od znalosti vývoje rodinné situace a bezprostředního kontaktu s účastníky.

18. Jak již proto Ústavní soud v minulosti judikoval ve vztahu k přezkumu rozhodnutí obecných soudů týkajících se problematiky úpravy výchovných poměrů k nezletilým dětem, jeho primárním úkolem je především posoudit, zda řízení před soudy bylo konáno a přijatá opatření byla činěna v nejlepším zájmu dítěte (čl. 3 Úmluvy o právech dítěte). Za tímto účelem Ústavní soud ve své judikatuře vymezil ústavněprávní kritéria pro rozhodování o úpravě výchovných poměrů k nezletilým dětem, jejichž naplnění v rámci přezkumu rozhodnutí obecných soudů s ohledem na konkrétní okolnosti daného individuálního případu vždy zkoumá. Mezi tato kritéria, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte v těchto řízeních vzít v potaz, patří zejména: 1. existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou; 2. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče té které osoby; 3. schopnost osoby usilující o svěřeni dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a 4. přání dítěte [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 (N 105/73 SbNU 683)].

19. Ústavní soud současně připomíná, že čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, a tedy nejlepšího zájmu dítěte, se mohou dovolávat nejen děti, ale též další účastníci řízení dotýkajících se dětí, v nyní projednávané věci tudíž i stěžovatel (srov. nález sp. zn. II. ÚS 2344/18 ze dne 31. 12. 2018, bod 23).

20. Ústavní soud dále uvádí, že v případě, kdy jeden z rodičů naplňuje čtyři shora vymezená kritéria výrazně lépe, je zpravidla v zájmu dítěte, aby bylo svěřeno do péče tohoto rodiče; naopak v případě, naplňují-li oba rodiče tato kritéria zhruba stejnou měrou, je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 1206/09, nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne

25. 9. 2014 (N 176/74 SbNU 529) či nálezn sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30. 12. 2014 (N 236/75 SbNU 629)].

21. Z dosavadní judikatury Ústavního soudu ovšem současně vyplývá, že svěřením dítěte do střídavé péče za situace, kdy oba rodiče naplňují výše uvedená kritéria zhruba stejnou měrou, není nutně vždy automatickým řešením, neboť obecné soudy jsou povinny vzít v potaz i další relevantní kritéria, pokud to specifické okolnosti projednávaného případu vyžadují, a která s ohledem na povinnost respektovat a hájit nejlepší zájem nezletilého dítěte brání jeho svěřením do střídavé péče a tedy vyvracejí onu presumpci ve prospěch střídavé péče. Jedná se například o situace, v nichž by vzhledem ke specifickému zdravotnímu či psychickému stavu dítěte střídavá péče pro dítě představovala nepřiměřenou zátěž (např. pokud je dotčené dítě emočně labilní, je vysoce fixováno pouze na jednoho z rodičů, vyžaduje speciální a intenzivnější péči a pozornost, trpí poruchou autistického spektra, atp.). Stejně tak lze uvažovat ve výjimečných případech o nesvěřením dítěte do střídavé péče tehdy, kdy rodiče, jež jinak naplňují relevantní kritéria ve zhruba stejné míře, žijí ve velmi velké vzdálenosti od sebe, a to zejména, když by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobem narušit školní docházku dítěte či jeho rozvoj prostřednictvím mimoškolních aktivit nebo rozmělnit jeho vazby v daném sociálním prostředí [srov. např. nálezn sp. zn. II. ÚS 1835/12 ze dne 5. 9. 2012 (N 152/66 SbNU 289)].

22. Důvodem bránícím svěřením nezletilého dítěte do střídavé péče může být dle judikatury Ústavního soudu i nevhodná či zcela absentující komunikace mezi rodiči, nicméně pouze ve zcela výjimečných případech, neboť je zcela nesporné, že špatná či přímo konfliktní komunikace mezi rodiči negativně ovlivňuje osobnostní rozvoj samotného dítěte i charakter a kvalitu jeho výchovného prostředí, obzvláště za situace, kdy rodiče mají tendenci řešit své neshody právě "bojem o dítě" či jeho prostřednictvím a zcela tak rezignují na svou primární povinnost chránit jeho zájem být v péči obou rodičů a hledat nejvhodnější způsob, jak dítěti vytvořit harmonické a láskyplné prostředí, umožňující mu bez negativních vlivů tento zájem realizovat (srov. např. citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 1554/14).

23. Ústavní soud přezkoumal napadené rozhodnutí prizmatem shora zmíněných kritérií a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

24. Ústavní soud předně uvádí, že klíčovým aspektem nyní projednávaného případu je posouzení výchovných poměrů nezletilého. Rozhodnutí o bydlišti, coby významné záležitosti dítěte, na níž se rodiče nedokážou shodnout ve smyslu ustanovení § 877 občanského zákoníku, má s přihlédnutím k okolnostem tohoto případu přímou souvislost s celkovými výchovnými poměry nezletilého, jelikož otázka bydliště je pro dítě zásadní z hlediska vytváření pocitu domova. Ústavní soud v této souvislosti odkazuje rovněž na relevantní judikaturu Nejvyššího soudu (srov. rozsudek sp. zn. 21 Cdo 2394/2012 ze dne 6. 5. 2013), z níž se podává, že *„fyzická osoba má zpravidla jediné bydliště; zdržuje-li se však na více místech v úmyslu se tam zdržovat trvale, má bydliště ve všech takových místech pobytu [...] Pro bydliště fyzické osoby je současně charakteristické, že ve svém bydlišti (popřípadě více bydlištích) má svůj byt nebo dům a že tam spolu s ní pobývá její rodina (příslušníci její domácnosti), tedy že - řečeno jinak - fyzická osoba je v místě (místech) pobytu natolik integrována, že tam vnímá svůj domov.“* V případě nezletilých dětí samozřejmě tyto závěry platí přiměřeně, s ohledem na řadu konkrétních aspektů, jako je zejména věk dítěte, stupeň jeho integrace, sociální vazby atp. Právě tyto aspekty proto musí být v konkrétním případě zvažovány.

25. Ústavní soud tedy posuzoval, zda městský soud, jenž nezletilého svěřil do výlučné péče matky, respektoval závěry plynoucí z aktuální judikatury Ústavního soudu a vycházel z premisy, že *„svěřením dětí do střídavé péče je pravidlem, nikoliv výjimkou“* (srov. citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 2482/13), resp. zda dostatečně odůvodnil, že v nyní projednávaném případě nastala okolnost, která zmíněnou presumpci ve prospěch střídavé péče vylučuje. Jak se podává

z navazující judikatury zdejšího soudu [např. náleze ze dne 30. 12. 2014 sp. zn. I. ÚS 1554/14 (N 236/75 SbNU 629)], tato premisa je platná pouze za předpokladu splnění všech výše předestřených ústavněprávních kritérií a zákonných podmínek, jež jsou odrazem ústavního požadavku na zohlednění zájmů nezletilých dětí. Taktéž v usnesení ze dne 11. 8. 2015 sp. zn. I. ÚS 2831/14 Ústavní soud uvedl, že „*teze obsažené v judikatuře k věcem svěřeni dítěte do střídavé výchovy [viz např. náleze sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014 (N 110/73 SbNU 739)] nijak nevyvazují obecné soudy z povinnosti posuzovat případy individuálně. Ke střídavé výchově se nelze automaticky uchýlovat v každém řízení o svěřeni dítěte do péče, naopak je nezbytné vždy hledat nejlepší zájem dítěte podle okolností daného případu (k tomu mj. usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 8. 2014 sp. zn. III. ÚS 2009/14 a ze dne 25. 9. 2014 sp. zn. III. ÚS 2720/13)*“. Závěry vyslovené v nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13 tak nelze paušalizovat a zobecňovat, nýbrž je nutno respektovat jedinečnost každého individuálního případu a v nich zkoumaného zájmu a potřeb nezletilého dítěte, o jehož péči je rozhodováno. Ústavní soud je však toho názoru, že městský soud těmto požadavkům nedostál.

26. Pro Ústavní soud je v první řadě podstatné, že městský soud – v návaznosti na skutkové závěry obvodního soudu, které již nebyly v odvolacím řízení doplňovány dalším dokazováním (srov. rozsudek městského soudu, bod 16) – konstatoval, že stěžovatel je způsobilý o syna řádně pečovat (srov. tamtéž, bod 22). Původní dohoda obou rodičů přitom byla taková, že budou spolu žít a vychovávat nezletilého v Praze. Z napadeného rozhodnutí se podává, že nosným důvodem pro městským soudem zvolený způsob stanovení péče byla zejména a především vzdálenost mezi bydlišti rodičů nezletilého (srov. tamtéž, bod 20): „*Vzdálenost mezi Prahou a Krefeldem v SRN je téměř 600 km. Rozhodně nemůže být v nejlepším zájmu dítěte, aby tak malé dítě bylo po týdnu „střídáno“ a převáženo od jednoho rodiče ke druhému.*“

27. Městskému soudu lze s přihlédnutím ke shora předestřeným východiskům rozhodování o výchovných poměrech nezletilých v obecné rovině přisvědčit, že skutečně lze uvažovat o nesvěřeni dítěte do střídavé péče, a to za předpokladu, že rodiče, jež jako v nyní projednávaném případě naplňují relevantní kritéria ve zhruba stejné míře, žijí ve velmi velké vzdálenosti od sebe. Z aktuální judikatury zdejšího soudu však současně vyplývá, že „*uvedené kritérium [velmi velké vzdálenosti] nemůže být jediným důvodem [vyklučujícím vhodnost střídavé péče], aniž by byl blíže zkoumán dopad častého stěhování (cestování) na vývoj nezletilého*“ [srov. náleze sp. zn. IV. ÚS 1921/17 ze dne 21. 11. 2017 (N 215/87 SbNU 477), bod 24, nebo náleze sp. zn. II. ÚS 169/16 ze dne 24. 6. 2016 (N 120/81 SbNU 873)]. Dle názoru Ústavního soudu tedy toto hledisko není samo o sobě důvodem, který by *a priori* vylučoval vhodnost střídavé výchovy nezletilého dítěte. Při posuzování kritéria "velmi velké vzdálenosti" je naopak třeba přihlédnout k dalším okolnostem každého konkrétního případu, zejména pak k tomu, zda dítě není převozem a pobytem ve zcela odlišném prostředí příliš fyzicky či psychicky zatěžováno a zda je v možnostech rodičů ve stanoveném intervalu tuto vzdálenost překonávat [srov. náleze sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014 (N 110/73 SbNU 739)].

28. Jak se ovšem podává z obsahu napadeného rozhodnutí, městský soud dopad cestování a stěhování na nezletilého vedlejšího účastníka a celkový kontext případu blíže nezkoumal a omezil se toliko na lakonické konstatování, že vzdálenost mezi Prahou a Krefeldem je 600 km, a tudíž nemůže být v nejlepším zájmu nezletilého, aby byl v tak nízkém věku převážen po týdnu od jednoho rodiče ke druhému. Klíčový závěr, že cestování a stěhování (a tedy i střídavá péče) není v zájmu nezletilého, však s ohledem na shora citovanou judikaturu zdejšího soudu nemůže být založen na pouhém tvrzení zohledňujícím výhradně vzdálenost mezi bydlišti rodičů, ale musí být přesvědčivě odůvodněn, což ovšem znamená a předpokládá, že v soudním řízení je v odpovídajícím rozsahu provedeno dokazování, resp. jsou doplněna

skutková zjištění ohledně dopadů cestování a stěhování na vývoj nezletilého. V tomto kontextu je rovněž korektní dodat, že stěžovatel nenavrhoval „přeshraniční“ převážení nezletilého v rámci střídavé péče po týdnu, neboť vycházel z toho, že oba rodiče budou žít v Praze a toto převážení proto vůbec nebude zapotřebí. Ústavní soud v této souvislosti připomíná, že v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé postupují obecné soudy s ohledem na princip oficiality, a tedy jsou povinny provádět nejen důkazy navržené účastníky řízení, ale rovněž jiné důkazy, které jsou zásadní pro řádné zjištění skutkového stavu (srov. citovaný náleží sp. zn. II. ÚS 1835/12).

29. Shora popsany nedostatek zjištění skutkového stavu má navíc zjevně nepříznivý vliv na kvalitu odůvodnění ústavní stížností napadeného rozhodnutí. Ústavní soud přitom setrvale zdůrazňuje, že požadavek řádného a přesvědčivého odůvodnění představuje jeden ze základních atributů spravedlivého procesu, jehož dodržování má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a vyloučit nepřezkoumatelnost či dokonce libovůli v soudním rozhodování [srov. např. náleží sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213), sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) či sp. zn. III. ÚS 405/03 ze dne 23. 2. 2006 (N 45/40 SbNU 373)]. Tento požadavek je navíc nepochybně zesílen právě v řízeních o úpravě výchovných poměrů k nezletilým, a to z důvodu obecné povinnosti soudů rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte (srov. např. náleží sp. zn. II. ÚS 4189/18 ze dne 2. 12. 2019, bod 17), resp. je o to naléhavější, dospěje-li odvolací soud – tak jako v nyní posuzovaném případě – k odlišnému závěru než soud nalézací [srov. např. náleží sp. zn. I. ÚS 1437/15 ze dne 17. 5. 2016 (N 87/81 SbNU 449)].

30. V nyní posuzovaném případě městský soud sice připustil, že odůvodnění rozsudku soudu I. stupně je zpracováno pečlivě a velmi podrobně (bod 17) a shledal provedené dokazování dostačujícím, avšak dospěl ke zcela odlišným závěrům, které však dostatečně neodůvodnil. Vůbec se totiž nevyjádřil např. k protiprávnímu přemístění nezletilého na konci roku 2017 do Spolkové republiky Německo jeho matkou, které pouze konstatoval (bod 20) s poukazem na to, že matka nechce žít v České republice a chce se vrátit do Německa. Nezabýval se rovněž celkovým postojem matky k nastalé situaci (úmyslně si např. v České republice nehledala žádné pracovní uplatnění) a ani tím, že nezletilý v Praze nenavštěvoval předškolní zařízení pouze z důvodu, že se jeho matka snažila, aby si zde nevytvořil větší zázemí, byť se oba rodiče rozhodli, že budou nezletilého vychovávat v Praze a že bude navštěvovat mateřskou školu XX, určenou pro děti hovořící česko – německy (viz např. závěrečný návrh oddělení sociálně právní ochrany dětí Městské části Praha 2 ze dne 27. 5. 2019, č. I. 563, a také bod 13 odůvodnění citovaného rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2). Všechny tyto aspekty zůstaly v napadeném rozsudku – na rozdíl od rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 - zcela opomenuty. Ve svém důsledku pak městský soud nastolil situaci, kdy byl nezletilý svěřen do péče matky, byť to byla právě ona, kdo nerespektoval původní dohody obou rodičů. Nepřesvědčivým se jeví rovněž zcela stručný a ničím nepodložený poukaz na ztrátu dosavadního zázemí (v kontextu napadeného rozhodnutí zjevně myšleno zázemí v Krefeldu) a nestálost výchovného prostředí, jímž městský soud doplnil odůvodnění odmítnutí střídavé péče. I zde se městský soud omezil toliko na prosté tvrzení. Jak navíc vyplývá z předchozích úvah, nelze pominout, že nezletilý měl své zázemí rovněž v Praze, a to navzdory zmíněným protichůdným snahám vedlejší účastnice řízení.

31. Ústavní soud dále nepřehlédl vnitřní rozpornost napadeného rozhodnutí. Městský soud totiž dospěl k závěru, že velká vzdálenost bydlišť rodičů sice vylučuje střídavou péči, současně však nastavil harmonogram styku vedlejšího účastníka a stěžovatele takovým způsobem, který předpokládá, že nezletilý bude pravidelně jednou měsíčně (po třech týdnech u matky) cestovat z Krefeldu do Prahy a následně (po jednom týdnu u stěžovatele) zpět. Z tohoto pohledu by

přítom nebyl rozdíl, pokud by nezletilý absolvoval stejnou cestu v režimu střídavé péče např. po 14 dnech. Stále by totiž platilo, že cestu z Krefeldu do Prahy a zpět podnikne v horizontu jednoho měsíce.

32. Ústavní soud závěrem zdůrazňuje, že tímto nálezem nevyjadřuje názor (ať již výslovně či implicitně), do čí výchovy by měl být nezletilý svěřen, tedy zda do výlučné péče matky, otce či do střídavé péče (ať už symetrické či asymetrické). Vyloučit nelze dokonce ani takovou úpravu poměrů (péče a styku), v rámci které by nezletilý necestoval vůbec. Zodpovědět tuto otázku je nicméně nadále úkolem městského soudu, který však musí při svém rozhodování postupovat dle shora uvedených principů, což konkrétně znamená zabývat se blíže dopadem častého cestování a stěhování na vývoj nezletilého a celkovým kontextem tohoto případu, v rámci čehož může být přihlédnuto rovněž ke zkušenostem z předchozích let. Nepostačuje proto výsledný závěr odůvodnit pouhým konstatováním, že vzdálenost mezi Prahou a Krefeldem je téměř 600 km a nemůže být proto v nejlepším zájmu dítěte, aby tak malé dítě bylo po týdnu převáženo od jednoho z rodičů k druhému (bod 20).

V. Závěr

33. Z uvedených důvodů proto Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl, neboť je toho názoru, že městský soud napadeným rozhodnutím nerespektoval právo stěžovatele na soudní ochranu zaručenou čl. 36 odst. 1 Listiny a nepřiměřeně zasáhl do jeho základního práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života zaručeného čl. 10 odst. 2 Listiny. V konečném důsledku pak rozhodnutí městského soudu odporuje rovněž požadavku nejlepšího zájmu dítěte vyplývajícímu z čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, podle nějž nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem rozhodování.

34. Ústavní soud proto napadené rozhodnutí zrušil podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

35. Úkolem městského soudu bude posoudit daný případ znovu, přičemž je vázán právním názorem Ústavního soudu v tom směru, že při rozhodování o úpravě výchovných poměrů nezletilého bude povinen zohlednit výše uvedená ústavněprávní kritéria ve vztahu ke konkrétním okolnostem daného případu. Úkolem městského soudu tedy bude posoudit, jaké dopady má na nezletilého cestování a stěhování se od jednoho rodiče k druhému, kteréžto zjištění je zcela klíčové pro rozhodnutí, zda je zde dána okolnost vylučující presumpci ve prospěch střídavé péče.

36. Jen pro úplnost Ústavní soud uvádí, že samostatně nerozhodoval o návrhu na odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí, neboť by to bylo za situace, kdy rozhodl bez zbytečného prodlení o samotné ústavní stížnosti, zjevně neúčelné.

37. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu).

P o u ě n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 31. března 2020

Jiří Zemánek
předseda senátu

Odlišné stanovisko soudce Radovana Suchánka k nálezu sp. zn. II. ÚS 149/20

1. Vyhovující nález je založen na tezi, že „*městský soud dopad cestování a stěhování na nezletilého vedlejšího účastníka a celkový kontext případu blíže nezkoumal a omezil se toliko na lakonické konstatování, že vzdálenost mezi Prahou a Krefeldem je 600 km*“ (body 28 a 32 *in fine*). Proto podle nálezu má být úkolem Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) „*zabývat se blíže dopadem častého cestování a stěhování na vývoj nezletilého*“ (bod 32, též bod 28), resp. „*posoudit, jaké dopady má na nezletilého cestování a stěhování se od jednoho rodiče k druhému, kteréžto zjištění je zcela klíčové pro rozhodnutí, zda je zde dána okolnost vylučující presumpci ve prospěch střídavé péče*“ (bod 35). Nález tak zjevně připouští, že dopad tohoto mnohasetkilometrového každotýdenního cestování a stěhování na čtyřleté dítě může být městským soudem vyhodnocen i jinak, než jak to učinil ve svém rozsudku, když konstatoval, že rozhodně nemůže být v nejlepším zájmu dítěte, aby tak malé dítě bylo po týdnu převáženo od jednoho rodiče ke druhému. Městský soud se má tedy – slovy odkazovaného nálezu sp. zn. I. ÚS 1506/13 – zabývat zejména tím, „*zda dítě není převozem a pobytem ve zcela odlišném prostředí příliš fyzicky či psychicky zatěžováno a zda je v možnostech rodičů ve stanoveném intervalu tuto vzdálenost překonávat*“ (bod 27). Těžko si však v nynější věci lze představit jiný výsledek posouzení těchto dopadů, než že městský soud opět dojde k závěru, že takové časté cestování (stěhování) je pro dítě v předškolním věku velmi náročné. Nálezy, uváděné v bodu 27 na podporu právního názoru, že kritérium velmi velké vzdálenosti nemůže být jediným důvodem vylučujícím vhodnost střídavé péče, aniž by byl blíže zkoumán dopad častého stěhování (cestování) na vývoj nezletilého, přitom do skutkových poměrů dané věci nedopadají: Nález sp. zn. IV. 1921/17 je založen na závěru, že soudy správně vzaly v potaz nízký věk nezletilého a vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů (180 km), k tomu však nedostatečně reflektovaly praxi (dohodu), která před rozhodnutím nalézacího soudu mezi oběma rodiči fungovala; nález sp. zn. IV. ÚS 169/19 se problému velmi velké vzdálenosti bydlišť rodičů netýká, ale je založen na tom, že se odvolací soud nedostatečně zabýval nutností přehodnotit stávající výchovné poměry (změněné zahájením školní docházky) s ohledem na nejlepší zájem dítěte a zachoval těmto poměrům nevyhovující režim střídavé péče; nález sp. zn. I. ÚS 1506/13 se pak týkal možného zachování režimu střídavé péče i v době, co dítě nastoupí do první třídy základní školy, a to přes velkou vzdálenost mezi bydlišti rodičů (300 km) [k němu viz ovšem odlišné stanovisko soudce Ludvíka Davida, s nímž plně souhlasím]. Nálezem sp. zn. I. ÚS 1554/14 (bod 38) přitom sama velmi velká vzdálenost bydlišť rodičů byla zařazena mezi důvody vyvracející presumpci střídavé péče, jež mají oporu v ochraně nejlepšího zájmu dítěte.

2. Kritizuje-li pak nález rozsudek městského soudu jako vnitřně rozporný, když nastavil harmonogram styku rodičů s dítětem tak, že první týden v měsíci bude u otce a následně tři týdny u matky, což – při vyloučení střídavé péče – by stejně znamenalo, že dítě „*cestu z Krefeldu do Prahy a zpět podnikne v horizontu jednoho měsíce*“ (bod 31), pak budiž připomenuto to, co se v nálezu neuvádí, tedy jaký způsob střídavé péče stanovil prvoinstanční rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“): V péči otce má být nezletilý v každém sudém týdnu v kalendářním roce od čtvrtka od 18 hod. do neděle do 18 hod. a v každém lichém týdnu v kalendářním roce od středy od 18 hod. do pátku do 18 hod. a v péči matky vždy od neděle v sudém týdnu od 18 hod. do následující středy v lichém týdnu do 18 hod. a od pátku v tomtéž lichém týdnu od 18 hod. do následujícího čtvrtka v sudém týdnu do 18 hod., to vše s výjimkou vánočních svátků, v nichž má být v každém lichém kalendářním roce v péči matky od 24. 12. od 10 hod. do 25. 12. do 10 hod. a v péči otce od 25. 12. od 10 hod. do 26. 12. do 10 hod. a v každém sudém kalendářním roce naopak, a to s tím, že matka

vždy nezletilého od otce vyzvedne a otci zpět předá v místě bydliště otce. V tomto režimu by dítě mezi bydlišti rodičů cestovalo po několika málo dnech, tedy skutečně v každém týdnu, což je podstatný rozdíl oproti souvislým pobytům u otce po dobu jednoho týdne a u matky pak po dobu tří týdnů v měsíci.

3. Ke konstatování nálezu, že „*stěžovatel nenavrhol „přeshraniční“ převážení nezletilého v rámci střídavé péče po týdnu, neboť vycházel z toho, že oba rodiče budou žít v Praze a toto převážení proto vůbec nebude zapotřebí*“ (bod 28) je také třeba dodat, že závěrečný návrh stěžovatele v nalézacím řízení (č. l. 552) zněl, že se nezletilý svěřuje do střídavé péče rodičů, přičemž v péči otce bude každý sudý týden v kalendářním měsíci od pondělí 8 hod. do pondělí následujícího týdne 8 hod. a v péči matky každý lichý týden od pondělí 8 hod. do následujícího pondělí 8 hod. s tím, že k předání bude docházet vždy v místě bydliště otce, *alternativně* že se nezletilý svěřuje do výlučné péče otce, který je povinen umožnit matce styk s nezletilým každý lichý týden od čtvrtka (po konci školky/školy nebo od 15 hod.) do neděle 18 hod. a dále každý sudý týden od úterý (po konci školky/školy nebo od 15 hod.) do pátku ráno (do začátku školky/školy nebo 9 hod.), během letních a vánočních prázdnin pak rovnoměrné rozdělení, tj. dva týdny v červenci a dva týdny v srpnu v péči matky (č. l. 552, bod 1 odůvodnění rozsudku obvodního soudu). K tomuto svému návrhu na svěření nezletilého do střídavé péče, popř. do své výlučné péče pak stěžovatel ještě doplnil, že „*za předpokladu odstěhování matky do Německa*“ odkazuje na své dřívější návrhy, podle nichž by byl styk matce umožněn vždy od první soboty v kalendářním měsíci 9 hod. do neděle 18 hod. následujícího týdne a dále by matka měla nezletilého v péči po dobu letních prázdnin (2 měsíce) a po dobu zimních prázdnin (25. 12. – 1. 1., 24. 12. by styk probíhal střídavě po roce) [č. l. 427], resp. po dobu letních prázdnin nezletilého tak, že matka by ho měla v péči první tři týdny v červenci a poslední tři týdny v srpnu (č. l. 461). V odvolání proti rozsudku obvodního soudu stěžovatel navrhl jeho změnu tak, že nezletilý bude ve střídavé péči rodičů s rovnoměrným střídáním po týdnu (bod 12 rozsudku městského soudu).

4. Závěr městského soudu, že úprava střídavé péče stanovená obvodním soudem by nezletilému „*přinesla ztrátu dosavadního zázemí a nestálost výchovného prostředí*“ neshledávám nijak nepřesvědčivým ani nepodloženým. Takovým se mi naopak jeví závěr nálezu, podle něhož dosavadním zázemím je rozsudkem myšleno (pouze) „*zázemí v Krefeldu*“, a nikoli (těž) zázemí v Praze (bod 30). Samozřejmě, že by takovýto režim střídavé péče měl dopad na obě prostředí.

5. Nemohu také souhlasit s tím, že by se městský soud „*nezabýval ... celkovým postojem matky k nastalé situaci*“, ani s tím, jak nálezu poněkud jednostranně líčí právě jen její podíl na vzniklé situaci (bod 30). Již obvodní soud měl po zhodnocení výsledků důkazního řízení za prokázané, že „*s návratem i s nezletilým ... zpět do SRN matka zcela jednoznačně počítá*“ (str. 11 jeho rozsudku). Městský soud pak – v souladu s provedeným dokazováním před obvodním soudem – mimo jiné konstatoval, že oba rodiče i nezletilý jsou Němci (státními občany Spolkové republiky Německo), přičemž „*všichni žijí v ČR především z důvodu, že otec zde má dlouhodobé zaměstnání a nechce se do SRN vrátit. (...) Matka se na druhou stranu netají tím, že v ČR žít nechce, že se chce vrátit do vlasti, kde má práci, byt, rodinu a přátele. O tento návrat se již pokusila koncem roku 2017, když odcestovala i se synem a bylo podrobena návratovému řízení pro únos dítěte. V ČR zpět je na základě rozsudků soudu v Düsseldorfu.*“ Jako zcela logické se proto jeví závěry městského soudu (citované v bodu 5 nálezu), který uvedl: „*Je pravdou, že zde v Praze žili původně s otcem nezletilého ve společné domácnosti a nezletilý se zde narodil. Za situace, kdy se však jejich vztah rozpadl a rodiče spolu nadále nežijí, lze úmysl matky nezletilého změnit bydliště a vrátit se zpět do své rodné země, považovat za přirozené právo dospělého člověka. V žádném případě nelze matku jako pečujícího rodiče*

v současném bydlišti v Praze plošně „zablokovat“ napořád, resp. do 18 let věku dítěte (viz usnesení ÚS ČR sp. zn. III. ÚS 188/18).“ Ostatně jak je patrné i z repliky stěžovatele, i on pro sebe na přední místo staví své stávající pracovní uplatnění, když *„těžiště jeho pracovních a sociálních aktivit zůstává v Praze“*, kde *„má definitivu, jak v Akademii věd, tak na Univerzitě Karlově a nyní je nově i členem dozorčí rady CERGE-EI“* (viz též bod 13 nálezu). Jaký má pak ale v těchto klíčových souvislostech význam závěr nálezu, že *„ve svém důsledku pak městský soud nastolil situaci, kdy byl nezletilý svěřen do péče matky, byť to byla právě ona, kdo nerespektoval původní dohody obou rodičů“* (bod 30 nálezu)? I kdyby to bylo pravdou, pro posouzení věci soudem je přece předním hlediskem zájem dítěte (čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte), jenž městský soud konkrétně vyhodnotil (viz bod 33 jeho rozsudku i bod 5 nálezu *in fine*), a to i s odkazy na judikaturu Ústavního soudu (bod 19 rozsudku). Zda za vzniklé situace je tímto zájmem dítěte žít s matkou v Německu anebo s otcem v České republice a jak má být upraven styk rodičů s ním, náleží posoudit obecným soudům, přičemž nelze vyloučit – v tom se s nálezem shodují – žádné z možných řešení, tedy ovšem ani to, které zvolil městský soud.

6. Z nálezu mám ve výsledku proto podobný dojem, jaký vyjádřil můj shora zmíněný ctěný kolega ve svém vzpomenutém disentu: Věřím tomu, že dítě potřebuje lásku a péči obou rodičů. Přece jen si ale myslím, že dočasně utišené ego jednoho z nich nestojí za škody, jež by za stávající situace mohly být necitlivě nastavenou střídavou péčí na psychice dítěte napáchány.

V Brně dne 31. března 2020

Radovan Suchánek